

C/2024/3669

26.6.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Zwiększyć włączenie społeczne dzieci dzięki wdrożeniu europejskiej gwarancji dla dzieci na szczeblu lokalnym i regionalnym

(Opinia z inicjatywy własnej)

(C/2024/3669)

Sprawozdawca: Enzo LATTUCA (IT/PES), przewodniczący prowincji Forlì-Cesena i burmistrz Ceseny

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Uwagi wstępne

1. Z zaniepokojeniem zauważa, że ubóstwo dzieci jest jednym z najpoważniejszych wyzwań społecznych współczesnych czasów. Około 20 % ludności UE to dzieci, z których około co czwarte jest zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Dzieci są zatem najsłabszą grupą, w której bardziej powszechne są ubóstwo i wykluczenie społeczne. Sytuacja pogorszyła się jeszcze wskutek pandemii, która wywarła wpływ na gospodarkę, i wzrostu kosztów utrzymania.
2. Odnotowuje, że ubóstwo w Europie jest zatem ściśle związane z wiekiem danej osoby i ze składem rodzin, przy czym wyzwania w tym zakresie, rodzaj słabszych grup społecznych i wskaźniki bardzo się różnią w zależności od państwa członkowskiego i regionu UE. Apeluje w każdym razie o zwrócenie szczególnej uwagi na politykę wspierającą rodziny wychowujące dzieci oraz o koordynację działań, by nie zaprzepaścić celów ograniczenia ubóstwa określonych w Europejskim filarze praw socjalnych.
3. Stwierdza, że między wskaźnikami ubóstwa dzieci w obrębie poszczególnych państw członkowskich istnieją znaczne różnice, co unaocznia złożoność wyzwań występujących w różnym kontekście regionalnym i miejskim oraz wymaga całościowej i zróżnicowanej reakcji politycznej. Zauważa ponadto, że – jak potwierdzono w ostatnim sprawozdaniu UNICEF „Report Card 18” – bogactwo narodowe danego kraju nie gwarantuje niskiego wskaźnika ubóstwa dzieci, gdyż niektóre z najbogatszych krajów wręcz przeciwnie odnotowały znaczny wzrost ubóstwa dzieci w ostatnich 10 latach.
4. Pragnie wyrazić uznanie dla zwiększenia inwestycji społecznych w Unii Europejskiej, a szczególnie dla wysiłków na rzecz budowy żłobków i placówek opieki nad dziećmi w całej UE. Te inwestycje nie tylko poprawiają jakość życia obywateli i obywateli europejskich, lecz wywierają również pozytywny wpływ na gospodarkę, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy, wspierania rodzicielstwa i eliminowania różnic w traktowaniu kobiet i mężczyzn.
5. Zwraca uwagę na realne ryzyko zaprzepaszczenia celu Planu działania na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych, polegającego na zmniejszeniu o 5 mln rzeszy dzieci dotkniętych ubóstwem w Europie. Wzywa ponadto do przeglądu przepisów podatkowych w celu pobudzenia inwestycji niezbędnych do wspierania rodzin oraz małych dzieci znajdujących się w niepewnej sytuacji.
6. Podkreśla strategiczne znaczenie inwestycji dokonywanych we wczesnych latach życia – zwłaszcza w pierwszych trzech latach życia – dla położenia podwalin pod rozwój zdrowych ludzi i zamożnych społeczeństw, co unaocznia potrzebę odpowiedniego zaangażowania finansowego i regulacyjnego ze strony UE i państw członkowskich. Opieka nad dziećmi nie jest zatem wydatkiem, lecz inwestycją, czyli działaniem strategicznym mającym na celu zapewnienie lepszego rozwoju całego społeczeństwa i stworzenie równych szans dla wszystkich poprzez wypełnienie luki edukacyjnej między dziećmi z rodzin o różnym poziomie dochodów oraz krzewienie równych szans edukacyjnych od najmłodszych lat.
7. Podkreśla ponadto, że działania mające na celu zwalczanie ubóstwa dzieci, zwłaszcza dostęp do usług wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, są również niezbędne do stawienia czoła różnicom w traktowaniu kobiet i mężczyzn i pomagają zwiększyć udział kobiet w rynku pracy, co niewystarczające wsparcie w zakresie opieki nad dziećmi często utrudnia.

8. Przypomina o sytuacjach, które budzą szczególne zaniepokojenie w przypadku zdarzeń nadzwyczajnych. Chodzi o wojny takie jak kryzys w Ukrainie i na Bliskim Wschodzie, które wywierają bezpośredni wpływ na gospodarki i społeczeństwa państw członkowskich, a także jeszcze bardziej narażają małych dzieci na niegodziwe traktowanie, wykorzystanie i brak podstawowej opieki. Dlatego też jeszcze pilniej potrzebne są ukierunkowane i odpowiednio finansowane działania.

9. Przypomina, że do środków wprowadzonych przez Europę w filarze praw socjalnych należy zwłaszcza europejska gwarancja dla dzieci ustanowiona w zaleceniu Rady Europejskiej przyjętym 14 czerwca 2021 r., której głównym celem jest zwiększenie dostępu potrzebujących dzieci do podstawowych usług, takich jak kształcenie, odpowiednie warunki mieszkaniowe, żywność i ochrona zdrowia, z myślą o wypracowaniu całościowego podejścia do walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym dzieci.

10. Ocenia pozytywnie zarówno trzeci etap wypróbowywania gwarancji dla dzieci (realizowany przy wsparciu i pomocy technicznej UNICEF-u), jak i przedstawione przez wszystkie państwa członkowskie krajowe plany działania dotyczące gwarancji dla dzieci, które – pomimo wyraźnych różnic – łączy fakt, że wiodącą rolę nadano w nim władzom lokalnym. Szczegół lokalny ma zasadnicze znaczenie dla zarządzania wieloma podstawowymi usługami – takimi jak wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem, pomoc społeczna oraz opieka zdrowotna – a także dla wymierności celów, przetwarzania i gromadzenia danych, wymiany dobrych praktyk, monitorowania, a także włączenia małych dzieci i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w kształtowanie polityki.

11. Ubolewa, że niektóre państwa członkowskie przedłożyły plany krajowe niemal dwa lata po upływie pierwotnego terminu, a inne – po przedstawieniu planu – nie wdrożyły go i nie przedsięwzięły konkretnych środków na rzecz jego realizacji. Życzy sobie ponadto, by władze lokalne, wraz z instytucjami europejskimi, mogły zachęcać państwa członkowskie do wdrażania planów, i apeluje, by Komisja Europejska skutecznie i rygorystycznie monitorowała realizację polityki związanej z gwarancją dla dzieci, w tym szczególnie efektywne i spójne wykorzystanie środków przeznaczonych na zwalczanie ubóstwa dzieci w ramach EFS+.

12. Biorąc pod uwagę silny wpływ pandemii COVID-19 i wojny w Ukrainie na dzieci i rodziny, wzywa zatem Komisję Europejską do zwiększenia odsetka EFS+ przeznaczonego na tę inicjatywę, do dalszego finansowania pakietów pomocy dla dzieci w sytuacjach nadzwyczajnych oraz w szczególności do wspierania władz lokalnych w zarządzaniu kryzysowym.

Rola władz lokalnych w zwalczaniu ubóstwa dzieci i we wdrażaniu gwarancji dla dzieci

13. Uważa, że – w związku z przewidzianym przez Komisję co dwa lata monitorowaniem realizacji krajowych planów dotyczących gwarancji dla dzieci (marzec 2024 r.) – instytucje europejskie powinny zadbać o to, by państwa członkowskie dysponowały niezbędnymi zasobami umożliwiającymi im realizację kluczowego zadania, jakim jest inwestowanie w dzieci, oraz mogły skoncentrować się na etapie wdrażania krajowych planów dotyczących gwarancji dla dzieci i pierwszoplanowej roli władz lokalnych, zwłaszcza w kontekście wyborów europejskich.

14. Uznaje strategiczną rolę władz lokalnych w uchwyceniu specyfiki terytorialnej, która odpowiada za ubóstwo dzieci w ich społecznościach. Zwraca się do Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego, państw członkowskich oraz władz lokalnych o wsparcie realizacji lokalnych i regionalnych planów działania dotyczących gwarancji dla dzieci, które to plany uwzględniałyby specyfikę każdego regionu i każdej społeczności, przyczyniałyby się do włączenia społecznego dzieci i miałyby na celu zagwarantowanie dzieciom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji minimalnego pakietu podstawowych usług, w tym wczesnej edukacji i opieki, programów posiłków szkolnych, pomocy społecznej i opieki zdrowotnej.

15. Sądzi, że zwalczanie ubóstwa dzieci wymaga zrozumienia jego przyczyn, które są złożone i zróżnicowane, w związku z czym działania powinny być podzielone na kilka poziomów wykraczających poza kontekst lokalny. Dlatego też by odpowiednio przydzielić środki i wsparcie, a także realizować strategię działania danej społeczności, konieczne są szczegółowe dane na temat występowania ubóstwa na różnych obszarach.

16. Popiera wielopoziomowy i zdecentralizowany model sprawowania rządów – z uwzględnieniem zasady pomocniczości i z poszanowaniem kompetencji na szczeblu krajowym – zgodnie z którym władze lokalne odgrywają coraz aktywniejszą i bardziej decyzyjną rolę w zarządzaniu zasobami i planowaniu skutecznej polityki społecznej, zwłaszcza po to, by zaspokajać bezpośrednio potrzeby małoletnich.

17. Wzywa do krzewienia współpracy i partnerstwa, w tym partnerstw publiczno-prywatnych pod nadzorem organu publicznego, na szczeblu lokalnym w zakresie świadczenia usług publicznych, tak by te usługi stały się bardziej dostępne i w większym stopniu odpowiadały potrzebom dzieci, i podkreśla konieczność zapewnienia ustawicznego szkolenia zawodowego i stałego wsparcia pracownikom władz lokalnych w celu poprawy umiejętności i skuteczności realizacji programów skierowanych do dzieci.

18. Apeluje o ułatwianie władzom lokalnym bezpośredniego dostępu do przeznaczonych dla dzieci funduszy europejskich za pomocą uproszczenia procedur i zmniejszenia obciążeń administracyjnych i dostrzega znaczenie włączenia szczebla lokalnego w podejmowania decyzji o wydatkach i realizację inicjatyw ze szczególnym uwzględnieniem Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Instrumentu Wsparcia Technicznego oraz Europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy.

19. Wzywa do zapewnienia władzom lokalnym większej pomocy technicznej w zakresie polityki dotyczącej dzieci zarówno w drodze wymiany dobrych praktyk lokalnych i regionalnych, jak i budowania zdolności i monitorowania. Głównym celem pomocy technicznej, którą można by finansować z Europejskiego Funduszu Społecznego, powinno być tworzenie sieci najlepszych praktyk europejskich z myślą o tych władzach lokalnych i regionalnych, które mają mniejsze zdolności i umiejętności, lecz wykazują chęć inwestowania zasobów w politykę na rzecz dzieci, zwłaszcza we wczesną edukację i opiekę nad dzieckiem.

20. Nawołuje, by w ramach programów europejskich i krajowych zwracać stałą uwagę na rozwój i kwalifikację usług dla dzieci na obszarach położonych z dala od dużych ośrodków, w szczególności tam, gdzie występuje większe ryzyko wyludnienia. Wnosi także o lepszą koordynację takich działań.

Główne wyzwania i działania

21. Pośród różnych usług przywołanych w europejskiej gwarancji dla dzieci zwraca uwagę na usługi, którymi zawiadują bezpośrednio władze lokalne, takie jak opieka nad dzieckiem i żłobki, przedszkola (w niektórych państwach członkowskich bezpośrednio będące częścią systemu szkolnictwa), żywienie i opieka zdrowotna. Uważa, że najlepszym sposobem zapewnienia dzieciom przebywającym w Europie równych szans jest dążenie do stworzenia przez władze lokalne pakietu minimalnych podstawowych usług – gwarantowanych, powszechnych i przystępnych cenowo – które obejmowałyby opiekę nad dzieckiem, bezpłatny i wysokiej jakości program posiłków w szkole oraz odpowiedni system opieki zdrowotnej. Dla dzieci ze środowisk defaworyzowanych usługi te powinny być darmowe. Zwraca zarazem uwagę na istotne skutki finansowe świadczenia tych usług.

22. Jest zdania, że strategiczne znaczenie mają szczególnie inwestycje w zwiększenie oferty usług edukacyjnych, tak by zapewnić ich bezpłatność dla wszystkich dzieci przebywających w Europie (lub tam, gdzie to niemożliwe, przystępność cenową) zgodnie z wytyczonym w Barcelonie celem, który dotyczy pokrycia 50 % ich kosztów przez organy publiczne do 2030 r., oraz zmniejszyć nierówności w dostępie, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji. Ma to na celu zwalczania ubóstwa edukacyjnego.

23. Uważa, że kwestią priorytetową jest zagwarantowanie zdrowego i odpowiedniego żywienia wysokiej jakości dzięki powszechnemu dostępowi wszystkich małoletnich do stołówki szkolnej oraz uznanie przystępnych cenowo posiłków szkolnych za niezbędne i powszechne prawo we wszystkich usługach edukacyjnych w grupie wiekowej od 0 do 6 lat oraz w szkole podstawowej (6–11 lat). Dla dzieci ze środowisk defaworyzowanych posiłki w szkole powinny być dostępne za darmo.

24. Sądzi, że kluczowe znaczenie ma zwiększenie ukierunkowanych inwestycji wspierających zdrowie fizyczne i psychiczne dzieci poprzez programy wykraczające poza dziedzinę zdrowia, w tym zajęcia sportowe i rekreacyjne – zwłaszcza te, które są dostępne dla dzieci z niepełnosprawnościami.

25. Jest zdania, że w dziedzinie zdrowia priorytetem jest przyjęcie ukierunkowanego podejścia sprzyjającego włączeniu społecznemu w celu sprostania szczególnym wyzwaniom, które dotyczą dzieci i rodzin z niepełnosprawnościami. Usługi, wsparcie dla rodzin, uczestnictwo i szkolenie muszą być szczególnie dostępne dla dzieci z niepełnosprawnościami oraz dla władz lokalnych, do których coraz częściej skierowuje się te dzieci, a które to władze często nie mają narzędzi i zasobów niezbędnych do zagwarantowania podstawowych praw.

26. Podkreśla wagę uwzględnienia i wspierania niektórych szczególnych grup, takich jak dzieci nieposiadające statusu prawnego, dzieci należące do mniejszości, dzieci doświadczające bezdomności, dzieci objęte opieką zastępczą, dzieci z niepełnosprawnościami czy też dzieci-uchodźcy, oraz dzieci wywodzące się ze środowisk migracyjnych. Zwraca także uwagę na znaczenie ukierunkowanych środków na rzecz dzieci znajdujących się w trudnej sytuacji transgranicznej oraz wsparcia władz lokalnych w koordynacji ośrodków recepcyjnych dla dzieci-uchodźców.

Uczestnictwo i zaangażowanie

27. Życzy sobie, by wzmocniono narzędzia uczestnictwa dzieci i wszystkich obywateli w celu zwiększenia świadomości na temat praw dziecka oraz zapewnienia pluralistycznego udziału dzieci i młodzieży w życiu społeczności i w kształtowaniu polityki na rzecz dzieci. Dlatego też należy zacieśnić szeroko zakrojony dialog między władzami lokalnymi, instytucjami edukacyjnymi, społeczeństwem obywatelskim oraz przedstawicielami dzieci i młodzieży, tak aby głos dzieci był słyszany na wszystkich etapach podejmowania decyzji w ich sprawie.

28. Popiera propozycję Parlamentu Europejskiego dotyczącą wyznaczenia Europejskiej Stolicy Dziecka na wzór Europejskiej Stolicy Kultury ze szczególnym naciskiem na sprawy dzieci, ich prawa i możliwości uczestnictwa w życiu demokratycznym. Należy przy tym uznać znaczenie krzewienia praw i dobrostanu dzieci na szczeblu lokalnym i regionalnym, a także dostrzec pozytywny wpływ takich inicjatyw jak Europejska Stolica Kultury na propagowanie wymiany kulturalnej i rozwoju kultury.

29. Podkreśla, że należy organizować publiczne kampanie uświadamiające i inicjatywy edukacyjne poświęcone prawom dziecka, przy wsparciu finansowym i logistycznym ze strony UE, aby zwiększyć wysiłki i strategie na rzecz komunikacji.

30. Uznaje komplementarność między europejską gwarancją dla dzieci a gwarancją dla młodzieży, a także wzywa państwa członkowskie do zapewnienia spójności i synergii między polityką przeciwdziałania ubóstwu a aktywną polityką rynku pracy, które obejmują cały cykl życia od dzieciństwa do dorosłości.

31. Zwraca się do państw członkowskich o włączenie wszystkich odpowiednich zainteresowanych stron we wdrażanie i stosowanie krajowych planów działania. Lokalne plany dotyczące gwarancji dla dzieci muszą opierać się na silnych partnerstwach lokalnych obejmujących organy publiczne odpowiedzialne za usługi oraz innych uczestników społeczności lokalnej, w tym rodziców, szkoły i podmioty sektora prywatnego.

32. Uważa, że zasadnicze znaczenie ma uczestnictwo podmiotów terytorialnych również na etapie analizy potrzeb i monitorowania, gdyż badania dotyczące ubóstwa i wykluczenia społecznego dzieci, a także jakości życia na szczeblu krajowym i regionalnym nie zawsze zawierają wyczerpujące dane na temat występowania tego zjawiska na szczeblu lokalnym, między innymi z powodu próbek, która bywają ograniczone.

33. Podkreśla, że w celu skuteczniejszego monitorowania Komisja Europejska i państwa członkowskie powinny stale publikować aktualne informacje na temat prac i wyników Komitetu Ochrony Socjalnej (SPC) i jego podgrupy „Wskaźniki”. Chodzi tu o prace i wyniki odnoszące się do określenia wskaźników monitorowania i oceny – zwłaszcza tych, które dotyczą wdrażania gwarancji dla dzieci

Bruksela, 18 kwietnia 2024 r

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Vasco ALVES CORDEIRO